

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060303

DOM
2020-08-28
Stockholm

Mål nr
M 4821-18

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Umeå tingsrätts, mark- och miljödomstolen, deldom 2018-04-17 i mål nr M 2982-14, se bilaga A

PARTER

Klagande

Gidekraft Aktiebolag, 556016-0953
Sveavägen 9
111 57 Stockholm

Ombud: Advokat LV

Motpart

1. Kammarkollegiet
Box 2218
103 15 Stockholm

2. Länsstyrelsen Västernorrland
871 86 Härnösand

3. Örnsköldsviks kommun
891 88 Örnsköldsvik

SAKEN

Omprövning av tillståndet till Gammelby kraftverk i Gideälven i Örnsköldsviks kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Med ändring av mark- och miljödomstolens dom avslår Mark- och miljööverdomstolen Kammarkollegiets ansökan om omprövning.

2. Mark- och miljööverdomstolen avslår Kammarkollegiets yrkande om ersättning för rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen.

Dok.Id 1526679

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.avd6@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

YRKANDEN M.M. I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Gidekraft Aktiebolag (bolaget) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska i första hand avslå Kammarkollegiets ansökan om omprövning och i andra hand återförvisa målet till mark- och miljödomstolen för fortsatt handläggning.

Kammarkollegiet har motsatt sig ändring och yrkat ersättning för rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen med 10 400 kr.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län har motsatt sig ändring.

Örnsköldsviks kommun genom Samhällsbyggnadsnämnden har motsatt sig ändring.

Gideälvens fiskevårdsområde har yttrat sig i målet.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Bolaget har i sitt överklagande hänvisat till de nya vattenrättsliga reglerna som trädde i kraft den 1 januari 2019. Med anledning av detta har fråga uppkommit om den aktuella verksamheten omfattas av den nationella planen och i sådant fall hur prövningen i aktuellt mål förhåller sig till den nya regleringen i 11 kap. 27 § andra stycket 2 miljöbalken som stadgar att en verksamhet får bedrivas till dess det är dags för prövning enligt planen (jfr även 24 kap. 11 § tredje stycket miljöbalken och övergångsbestämmelserna till de nya reglerna i SFS 2018:1407). Parterna har getts tillfälle att yttra sig över denna fråga och redogörelsen för parternas ståndpunkter i Mark- och miljööverdomstolen i det följande begränsas till den frågan.

Bolaget har anfört bl.a. följande:

Den aktuella verksamheten är anmäld och antagen till den nationella planen för moderna miljövillkor. Verksamheten kommer således att få moderna miljövillkor i den ordning och enligt den tidplan som följer av de nya reglerna.

Enligt förslaget till nationell plan ska ansökningar om omprövningar avseende Gideälven ges in senast i september 2025. Enligt lagstiftaren ska omprövningar ske på

ett samordnat sätt så att miljövillkoren blir väl avvägda samtidigt som hänsyn ska tas till att Sverige fortsatt ska ha en effektiv tillgång till vattenkraftsel.

Ett uttryck för lagstiftarens värderingar i detta sammanhang är de restriktioner som åläggs myndigheterna, däribland Kammarkollegiet, enligt den nya regleringen i 24 kap. 11 § tredje stycket miljöbalken och även 11 kap. 27 § andra stycket 2 miljöbalken, av vilken följer att anläggningar med ifrågasatta tillståndsförhållanden, får drivas vidare om de omfattas av den nationella planen. Det visar att staten eftersträvar samordnade och väl avvägda omprövningar enligt plan, jämfört med att myndigheter ska förelägga om tillståndsprövning eller omprövning.

Den stora vikt som lagstiftaren lägger vid att moderna miljövillkor ska fastställas enligt det förfarandet som avses med nationell plan för omprövningar, motiverar att pågående omprövningar, enligt lagstiftning som numera strider mot den nya regleringen för omprövningar, bör ogillas.

Det strider mot allmänna rättsprinciper att statens företrädare fortsatt driver en talan som idag inte skulle kunna väckas. Inget av de undantag som i 24 kap. 11 § tredje stycket miljöbalken anges kunna bryta igenom restriktionen mot omprövningar är tillämplig här. Kammarkollegiets talan strider mot statens intressen.

Det förhållandet att övergångsbestämmelserna medger en fortsatt tillämpning av äldre lagstiftning, ger i detta fall inte anledning att bifalla en talan som lagstiftaren förklarat sig vilja ta avstånd från. Det måste därför uppfattas som närmast stötande att en statlig myndighet vidhåller en talan, som staten tydligt uttalat inte motsvarar de värderingar och samhällsintressen som kännetecknar gällande lagstiftning. Ingen part drabbas menligt av att Kammarkollegiets talan ogillas.

Vidare är den förda talan bristfälligt underbyggd. Det åberopas kvalitetskrav m.m. som härrör från 2015. Det saknas helt beaktande av samhällsintressen såsom möjligheter att utnyttja undantag enligt ramdirektivet för vatten liksom hänsyn till bevarande av effektiv vattenkraftsel. Talan är inte alls i fas med de väl avvägda moderna miljövillkor som åsyftas med omprövning enligt nationell plan.

Kammarkollegiet har anfört bl.a. följande:

Det finns anledning att ifrågasätta vilken rättsverkan den föreslagna nationella planen har. Planen är enbart en turordningslista som anger vid vilka tidpunkter provningar av vissa verksamheter ska genomföras. Den har således inte företräde framför EU-regler, grundlag, lag, förordning eller myndighetsföreskrifter.

Det finns ett rättskraftigt tillstånd till verksamheten. Aktuell mål avser enbart omprövning i syfte att förena gällande tillstånd med villkor om uppförande och drift av faunapassager, anläggande av fingaller samt att föreskriven minimitappning i första hand ska tappas genom anordningarna för fiskens upp- och nedströmsvandring. I målet är således inte fråga om att verksamheten inte får bedrivas. Aktuell omprövning omfattar inte heller någon ytterligare minimitappning utöver den som redan är fastställd. Tillståndsgiven verksamhet påverkas därmed inte.

Det förhållandet att verksamheten omfattas av en nationell plan för provning av vissa verksamheter är inte relevant för aktuell provning. Omprövningen hindrar inte bolaget från att bedriva den tillståndsgivna verksamheten.

Det finns skäl att erinra om att den aktuella verksamheten berör tre vattenförekomster, vilka idag bedöms ha kontinuitetsproblem på grund av vandringshinder. För samtliga dessa vattenförekomster gäller att god ekologisk status ska nå senast 2021. Möjligheten att nå god vattenstatus förutsätter anordningar för fiskens upp- och nedströmsvandring förbi kraftverket.

När bestämmelser ändras under handläggningen av ett mål eller ärende gäller att nya processuella bestämmelser ska tillämpas omedelbart medan de materiella bestämmelser som gällde när målet/ärendet initierades fortsatt ska tillämpas under hela handläggningen och vid det slutliga avgörandet. Aktuell omprövningsansökan inlämnades till mark- och miljödomstolen 2014. Tillämpliga bestämmelser i målet är således de bestämmelser som gällde vid den tidpunkten.

Därutöver gäller att Mark- och miljööverdomstolen endast kan pröva vad som omfattas av det överklagade avgörandet. Mark- och miljödomstolens prövning har gjorts utifrån det regelverk, och de förutsättningar, som gällde när målet initierades. Prövningen i Mark- och miljööverdomstolen kan därför enbart ske enligt dessa bestämmelser och utifrån angivna förutsättningar. De ändrade bestämmelser avseende vissa vattenverksamheter som trätt i kraft den 1 januari 2019 är inte tillämpliga i detta mål.

Länsstyrelsen har anfört bl.a. följande:

Den lagstiftning som var gällande när målet startades är den lagstiftning som gäller tills aktuellt mål är avgjort. Föreliggande omprövning initierades långt före de nya vattenrättsliga reglerna för vattenkraft och dammar som infördes 1 januari 2019 och omfattas således inte av dessa regler.

Det är riktigt som verksamhetsutövaren påpekar att verksamheten är anmäld och godtagen till den nationella planen. Det innebär att verksamheten kommer att få en tidsplan för när en ansökan om omprövning ska inlämnas till domstolen. Den nu aktuella omprövningen ska inte förväxlas med kommande omprövning enligt nationell plan, då den senare omfattar hela verksamheten i syfte att erhålla moderna miljövillkor. Då kommer även hänsyn tas till andra anläggningar som befinner sig i samma vattensystem. Den nationella planens syfte är inte att omfatta redan påbörjade eller pågående omprövningar.

Den aktuella omprövningen syftar till att skapa bästa möjliga miljönytta av redan föreskrivna villkor om minimitappning. Länsstyrelsen anser att detta åstadkoms genom att den redan fastställda minimitappningen används på ett sådant sätt att även fiskvandring säkerställs förbi anläggningen. Att avvakta slutförandet av omprövningen tills tidpunkten för den nationella planen infaller är därför olämpligt ur miljösynpunkt.

Aktuell omprövning påverkar inte anläggningen på så sätt att den inte kan drivas vidare. Tillskapandet av en faunapassage innebär endast byggnadstekniska åtgärder och kommer att nyttja redan föreskrivna villkor om minimitappning. Således finns

inget hinder att i förhållande till 11 kap 27 § andra stycket miljöbalken besluta om en faunapassage.

Kommunen har anfört bl.a. följande:

Målet har pågått länge och en försening av processen bör inte ske. Det finns tillräckligt med underlag för att redan nu bestämma moderna miljövillkor. Ytterligare förseningar kan påverka de akvatiska organismerna negativt. Bolagets inlaga syftar till att skjuta upp hela processen till tidigast 2025.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Förutsättningarna för omprövning av tillstånd på myndighets initiativ regleras i 24 kap. 5 § miljöbalken. I aktuellt fall har mark- och miljödomstolen bifallit ansökan om omprövning med stöd av första stycket punkten 11 i nämnda regel som stadgar att ett tillstånd får omprövas om det visar sig att anordningar som har vidtagits eller villkor som har meddelats till skydd för fisket med stöd av vissa angivna bestämmelser är mindre ändamålsenliga.

I januari 2019 trädde nya regler i kraft gällande vattenverksamheter för produktion av vattenkraftsel. Reglerna innebär att sådana verksamheter som saknar tillstånd enligt miljöbalken ska prövas på verksamhetsutövarens initiativ för att få moderna miljövillkor. Prövningen ska präglas av ett nationellt helhetsperspektiv och ske utifrån en nationell plan (se prop. 2017/18:243 Vattenmiljö och vattenkraft). Det nya prövnings-systemet innefattar bl.a. följande nya regler i miljöbalken.

Enligt 11 kap. 27 § miljöbalken ska den som bedriver tillståndspliktig vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel se till att verksamheten har moderna villkor. Med detta avses att tillståndets villkor har bestämts enligt miljöbalken. En verksamhet får dock fortsätta att bedrivas till dess en sådan prövning är klar om (1) verksamhetsutövaren har ansökt om tillstånd eller omprövning för att förse verksamheten med moderna miljövillkor, eller (2) verksamheten omfattas av en nationell plan för

moderna miljövillkor enligt föreskrifter som regeringen meddelar och verksamhetsutövaren inte är försenad med att ansöka om prövning enligt planen.

Grundkravet på moderna miljövillkor innebär att det krävs en dom eller ett beslut som har meddelats som resultat av en fullständig miljöprövning efter det att miljöbalken trädde i kraft. Det räcker inte att det i ett tillstånd eller beslut som meddelats efter miljöbalkens ikraftträdande beslutats om miljövillkor som resultat av en prövning som varit avgränsad till enbart en eller några miljöaspekter (se prop. 2017/18:243 s. 201).

Enligt 11 kap. 28 § miljöbalken ska det finnas en nationell plan för de prövningar som avses i 27 §. Planen ska ange en nationell helhetssyn i fråga om att verksamheterna ska förses med moderna miljövillkor på ett samordnat sätt med största möjliga nytta för vattenmiljön och för nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel. Regeringen beslutade den 25 juni 2020 att anta den nationella planen för moderna miljövillkor för vattenkraften.

Planens funktion är att ange bl.a. vilka verksamheter som har ett sådant samband att prövningarna behöver ske i ett sammanhang och en tidsplan för när prövningarna bör ske så att samordning kan åstadkommas. Tidsplanen för prövningarna ger även vattenmyndigheterna utrymme att göra den översyn av de berörda vattenförekomsternas klassificering och beslutade miljökvalitetsnormer så att prövningen kan ske utifrån en genomtänkt helhetssyn (se prop. 2017/18:243 s. 202 ff.).

När det gäller omprövning stadgas numera i 24 kap. 11 § sista stycket miljöbalken att i fråga om verksamheter som får bedrivas med stöd av 11 kap. 27 § andra stycket miljöbalken får en ansökan om omprövning enligt 24 kap. 5 § miljöbalken grundas på en omständighet som anges där endast om (1) omständigheten är så allvarlig att den inte tål att vänta på att prövningen för moderna miljövillkor blir klar, och (2) den olägenhet som omständigheten innebär inte kan avhjälpas genom ett föreläggande om försiktighetsmått eller förbud i väntan på att prövningen blir klar.

Bolaget bedriver vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel. Verksamheten bedrivs med stöd av tillstånd enligt vattenlagen (1983:291) och omfattas därför av

kravet på prövning för moderna miljövillkor. Den i målet aktuella omprövningen innebär inte en fullständig miljöprövning enligt miljöbalken utan är avgränsad till vissa frågor. Verksamheten kommer därför, även efter omprövningen, att omfattas av kravet på prövning för moderna miljövillkor enligt de nya reglerna. Verksamheten har anmälts till den nationella planen och uppfyller enligt länsstyrelsen förutsättningarna för att omfattas av planen. Verksamheten ska därför anses omfattas av planen som innebär att prövningen av den aktuella verksamheten, liksom ett flertal andra vattenverksamheter i samma avrinningsområde, ska påbörjas senast 2025.

Enligt punkten 2 i övergångsbestämmelserna till de nya reglerna gäller äldre bestämmelser för handläggning och prövningen av mål och ärenden som har inletts före ikraftträdandet. Det innebär bl.a. att den ovan nämnda regeln i 24 kap. 11 § sista stycket miljöbalken, som begränsar möjligheterna att på myndighets initiativ ompröva en verksamhet som omfattas av det nya prövningssystemet, inte är tillämplig i målet. I enlighet med övergångsbestämmelserna skulle det således vara möjligt att ompröva verksamheten enligt 24 kap. 5 § miljöbalken och föreskriva nya villkor i en särskild fråga. Det kan dock noteras att det i författningskommentaren till övergångsbestämmelserna endast är ansökan om tillstånd, tillåtlighet och dispens samt beslut i tillsynsärenden som räknas upp som ärenden där prövningen ska fortsätta handläggas enligt tidigare bestämmelser. Däremot nämns inte ärenden om omprövningar (se prop. 2017/18:243 s. 227). Samtidigt gäller den nya regeln i 11 kap. 27 § miljöbalken i förhållande till verksamhetsutövaren från ikraftträdandet den 1 januari 2019. Nämnda regel ger verksamhetsutövare, som omfattas av den nationella planen, rätt att driva verksamheten vidare utan moderna miljövillkor till dess det är dags för prövning enligt planen. Enligt Mark- och miljööverdomstolen får det anses innefatta en rätt att driva en verksamhet vidare enligt vad som t.ex. föreskrivs i det tillstånd med villkor enligt äldre rätt som gäller för verksamheten. Lagstiftningen får i ovan redovisade avseenden anses motstridig; det är svårt att både göra en omprövning av en verksamhet enligt 24 kap. 5 § – vilket kan ske till följd av att övergångsbestämmelserna leder till att 24 kap. 11 § sista stycket inte ska tillämpas i pågående mål – och samtidigt låta verksamhetsutövaren enligt 11 kap. 27 § andra stycket driva sin verksamhet vidare i enlighet med befintligt tillstånd. Det finns inte några klara uttalanden i förarbetena om vilka överväganden som gjorts i frågan. Hur pågående ärenden om omprövning enligt

24 kap. 5 § miljöbalken ska handläggas kommenteras inte heller i övrigt i förarbetena. Några säkra slutsatser om lagstiftarens avsikt kan därför inte dras.

Nu aktuell omprövning syftar till att komplettera bolagets tillstånd enligt vattenlagen med villkor avseende bl.a. uppförande och drift av faunapassage vid den aktuella anläggningen. Även om parterna är oense om utformning, kostnader m.m. är det klart att det är fråga om relativt omfattande och kostsamma åtgärder. Prövningen av verksamheten för moderna miljövillkor kommer, utöver de frågor som omfattas av omprövningen i detta mål, ha en vidare prövningsram och omfatta bl.a. fler miljöaspekter av verksamheten samt ske med beaktande av de avvägningar som görs beträffande övriga verksamheter i avrinningsområdet. Det kan därför inte uteslutas att villkor som nu beslutas i en särskild fråga inom ramen för ett enskilt omprövningsförfarande kan visa sig inte överensstämma med den helhetssyn och samordning som ska prägla prövningen enligt de nya reglerna. Vid den senare prövningen kan villkoren då behöva ändras.

Det kan i detta sammanhang även noteras att mark- och miljödomstolen i den överklagade deldomen har föreskrivit att de nya villkoren börjar gälla mot bolaget fem år efter rättskraftigt avgörande och att frågan om den slutliga utformningen och funktionen av anordningarna skjuts upp under tio år från det att arbetena är färdigställda. Med hänsyn till att prövningen av verksamheten enligt den nationella planen ska påbörjas senast 2025 finns det med mark- och miljödomstolens föreskrifter risk för parallella prövningar avseende verksamhetens villkor.

Mot bakgrund av redogörelsen ovan anser Mark- och miljööverdomstolen att det skulle vara till nackdel för verksamhetsutövaren att nu göra en omprövning av vissa villkor i avvaktan på den mer fullständiga prövningen för moderna miljövillkor som kommer att ske inom en relativt snar framtid. Vidare kan konstateras att det ur miljösynpunkt råder osäkerhet om vilka åtgärder en prövning för moderna miljövillkor kommer att resultera i och om de kommer att vara förenliga med de åtgärder som nu yrkas. Mark- och miljööverdomstolen anser därför att nyttan av de yrkade åtgärderna i ett längre perspektiv är oklar och i nuläget inte kan anses stå i rimlig proportion till kostnaderna för bolaget, jfr 2 kap. 7 § miljöbalken. Mark- och miljödomstolens dom

ska därför ändras på så sätt att Kammarkollegiets ansökan om omprövning avslås. Med hänsyn till denna utgång ska även Kammarkollegiets yrkande om rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B
Överklagande senast 2020-09-25

I avgörandet har deltagit hovrättsrådet Anna Tiberg, tekniska rådet Ingrid Johansson, hovrättsrådet Li Brismo, referent, och hovrättsassessorn Annika Grönlund.

UMEÅ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DELDOM
2018-04-17
meddelad i Umeå

Mål nr M 2982-14

SÖKANDE

Kammarkollegiet, Box 2218, 103 15 Stockholm

MOTPART

Gidekraft Aktiefbolag, 556016-0953, Sveavägen 9, 111 57 Stockholm
Ombud: Advokat LV

SAKEN

Omprövning av tillståndet till Gammelby kraftverk i Gideälven, Örnsköldsviks kommun

Avrinningsområde: Gideälven (34)
Koordinater (SWEREF 99 TM): N = 7 065 980, E = 675 045

DOMSLUT

Förutom vad som hittills gällt som villkor för Gammelby kraftverk ska fortsättningsvis även gälla följande.

4. Gidekraft AB ska bygga, sköta och driva samt för framtiden bibehålla en faunapassage för säker upp- och nedströmsvandring förbi regleringsdammen. Passagen ska anpassas efter den fastställda minimitappningen enligt mark- och miljödomstolens dom den 8 juli 2015 i målet M 1612-12 och ska utformas i samråd med tillsynsmyndigheten.
5. Mellan kraftverkets utloppskanal och den naturliga älvfåran nedströms regleringsdammen ska finnas en fiskpassage som ska utformas i samråd med tillsynsmyndigheten.
6. Uppströms kraftverksintaget ska finnas låglutande fingrindar med en maximal spaltvidd på 18 mm. Om en fingrind placeras nära kraftverkets intag ska den förses med fiskpassage i form av flyktöppning med avledningsanordning, vilka ska utformas i samråd med tillsynsmyndigheten.

Dok.Id 288485

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 138 901 04 Umeå	Nygatan 45	090-17 21 00 E-post: mmd.umea@dom.se www.domstol.se	090-77 18 30	måndag – fredag 08:30–16:30

7. Fiskens vandring vid Gammelby kraftverk ska kontrolleras med en automatisk fiskräknare med kamerafunktion. Samtliga nu föreskrivna fiskpassager ska utformas så att de kan försees med fiskräknaren.
8. Uppförande av de nya anläggningarna får inte påbörjas innan deras utformning har godkänts av tillsynsmyndigheten.
9. Den volym vatten som i enlighet med domen den 8 juli 2015 alltid ska tappas till naturfåran ska i första hand tappas genom de nu angivna anordningarna för fiskens upp- och nedströmsvandring. Flödet får justeras mellan anordningarna i syfte att optimera såväl möjligheterna för fiskars passage som livsförhållandena för vattenanknutet liv i den naturliga fåran. Tillsynsmyndigheten har enligt den nämnda domen befogenhet att föreskriva annan fördelning av tappningen än som följer av domen.

De nya villkoren börjar gälla mot Gidekraft Aktiebolag när fem år har förflutit från det att frågan om omprövning är rättskraftigt avgjord. Bolaget ska anmäla till mark- och miljödomstolen och till tillsynsmyndigheten när arbetena som följer av de nya villkoren är färdigställda.

Frågorna om den slutliga utformningen och funktionen av de nu föreskrivna anordningarna för säker upp- och nedströmsvandring förbi Gammelby kraftverk ävensom om avställning av fiskvägar och av fingrindar vintertid skjuts upp under en tid av tio år från det att arbetena med de nya anordningarna har färdigställts. Därvid får vidtas de justeringar som kan anses behövliga enligt beslut av tillsynsmyndigheten. Så snart som möjligt efter uppskovstidens utgång ska *dels* tillsynsmyndigheten ge in ett slututlåtande till mark- och miljödomstolen, *dels* verksamhetsutövaren ge in handlingar som utvisar den slutliga utformningen och förslag till villkor för avställning vintertid av fiskvägar och fingrindar.

När arbetena är avslutade och Gidekraft AB har lämnat in handlingarna som utvisar den slutliga utformningen av anläggningarna ska de utförda åtgärderna besiktas på verksamhetsutövarens bekostnad. Det ankommer på tillsynsmyndigheten att förordna en lämplig person för ändamålet.

BAKGRUND

Gammelby kraftverk i Gideälven ligger cirka fem och en halv mil uppströms älvens utlopp i Bottenhavet, och strax uppströms Hemlingsåns utflöde i älven. Det ägs numera av Gidekraft AB. Det nuvarande kraftverket togs i drift under år 1993 och ersatte då en äldre anläggning som varit i drift sedan år 1919. Det har en effekt på 2 MW. Uppströms kraftverket ligger närmaste vandringshinder vid Stennäs kraftstation, en sträcka på närmare 50 km. Sträckan från intagsdammen vid Gammelby kraftverk till första nedströms liggande kraftverk vid Björna är ca 14 km.

I tillståndet att bygga om det befintliga kraftverket (Umeå tingsrätts, vattendomstolen, deldom den 28 december 1990, DVA 30/90) beslöt domstolen att frågan om minimitappning vid kraftverket skulle handläggas i ett mål benämnt Gideälvens samlingsmål (dåvarande målnummer VA 4/87, från den 1 januari 1999 M 372-99; numera avslutat). Tillstånd att ta kraftverket i drift meddelades i en dom den 20 april 1993, DVA 15/93. Där beslöts att omprövning av villkoren för tillståndet ska få ske tidigast 30 år efter det att domen vunnit laga kraft.

Sedan Umeå tingsrätt, miljödomstolen, avgjort frågan om minimitappning i en dom den 28 januari 2011 i målet M 372-99 återförvisades målet av Mark- och miljööverdomstolen genom en dom den 28 december samma år (mål M 1713-11). Denna dom överklagades till Högsta domstolen, som emellertid inte beviljade prövningstillstånd (beslut den 26 juni 2012, mål T 472-12). Frågan om minimitappning vid Gammelby kraftverk avgjordes på nytt av Umeå tingsrätt, mark- och miljödomstolen, i en dom den 8 juli 2015 i mål M 1612-12. Även denna dom överklagades. Mark- och miljööverdomstolen gav emellertid inte något prövningstillstånd (beslut den 1 oktober 2015, mål M 7283-15).

I domen 2015 rörande minimitappning föreskrev mark- och miljödomstolen ett nytt villkor för verksamheten, med följande lydelse:

3. Till naturfåran ska alltid släppas ett minsta vattenflöde om 3 m³/s eller om tillrinningen är mindre hela tillrinningen. Fr.o.m. den 15

maj t.o.m. den 30 september varje år ska minst 6 m³/s släppas eller, om tillrinningen är mindre, hela tillrinningen.

Tillsynsmyndigheten får, efter särskild utredning som visar på behoven, meddela föreskrift om annan fördelning av den föreskrivna totala volymen vatten som ska släppas, för natur- och fiskevårdens bästa. Det reglerade minsta vattenflödet 3 m³/s får dock inte underskridas.

Innan det sistnämnda målet hade avgjorts av mark- och miljödomstolen lämnade Kammarkollegiet in en ansökan till domstolen om omprövning av tillståndet till Gammelby kraftverk. Den handläggs i förevarande mål.

När tillståndet till Gammelby kraftverk lämnades 1990 prövades ansökan enligt den då gällande vattenlagen (1983:291; i det följande benämnd VL). Kammarkollegiets talan om omprövning som förs i detta mål prövas enligt miljöbalken (i det följande benämnd MB).

YRKANDEN M M

Kammarkollegiet

Kammarkollegiet yrkar – som kollegiet slutligt bestämt sin talan – jämlikt 24 kap. 5 § MB första stycket 2 och 11 att tillståndet till Gammelby kraftverk ska omprövas.

Förutom vad som hittills gällt som villkor för tillståndet till Gammelby kraftverk föreslår Kammarkollegiet att för kraftverket fortsättningsvis ska gälla även följande villkor.

Tillståndshavaren ska bygga, sköta och driva samt för framtiden bibehålla faunapassager för säker upp- och nedströmsvandring i form av

att dammen förses med ett inlöp som ska utformas i samråd med tillsynsmyndigheten i huvudsaklig överensstämmelse med Kammarkollegiets genom Tyréns framtagna förslag på inlöp. Inlöpet anpassas efter fastslagen minimitappning 3 respektive 6 m³/s;

att en fiskpassage anläggs i utloppskanalen nedströms kraftverkets turbiner i form av en slitsränna för att underlätta uppströmsvandring av fisk från utloppskanalen till naturfåran. Fiskpassagen utformas i samråd med tillsynsmyndigheten i huvudsaklig överensstämmelse med kollegiets genom Tyréns framtagna förslag, samt

att låglutande fingrindar med maximal spaltvidd på 18 mm anläggs uppströms kraftverksintaget.

I det fall fingrindar placeras nära kraftverkets intag ska dessa förses med fiskpassage i form av flyktöppningar med avledningsanordningar för att underlätta nedströmsvandring. Avledningsanordning med flyktöppningar utformas i samråd med tillsynsmyndigheten.

Den volym vatten som i enlighet med dom den 8 juli 2015 alltid tappas till naturfåran ska i första hand tappas genom ovan angivna anordningar för fiskens upp- och nedströmsvandring. Detta med möjlighet till justering av flöde mellan dessa anordningar i syfte att optimera möjlighet till fiskpassage och livsförhållanden för vattenanknutet liv i naturfåran.

Kontroll av fiskvandringen vid Gammelby kraftverk ska ske med en automatisk fiskräknare. Samtliga fiskpassager ska utformas så att det är möjligt att förse dessa med fiskräknaren.

Verksamhetsutövaren ska inom fem år från det att domen vunnit laga kraft anordna, driva och underhålla ovan föreskrivna anordningar.

Kammarkollegiet yrkar att utformningen och funktionen av ovan angivna anordningar för säker upp- och nedströmsvandring förbi Gammelby kraftverk och damm skjuts upp under en provotid av tio år. Därvid får vidtas de justeringar som kan anses behövliga. Tillsynsmyndigheten ska efter provotidens utgång inge ett slututlåtande till mark- och miljödomstolen jämte handlingar utvisande den slutligen överenskomna utformningen.

Gidekraft AB

Gidekraft AB bestrider yrkandena. Bolaget godtar dock i och för sig den av Kammarkollegiet slutligt begärda tiden fem år för att inrätta och driva anordningar som kan komma att föreskrivas.

Övriga

Havs- och vattenmyndigheten tillstyrker Kammarkollegiets ansökan.

Länsstyrelsen tillstyrker Kammarkollegiets yrkande på en faunapassage förbi dammen i Gammelby kraftverk.

Örnsköldsviks kommuns samhällsbyggnadsnämnd tillstyrker Kammarkollegiets ansökan.

ANSÖKAN**Orientering**

Anläggningen vid Gammelby kraftverk består bl.a. av en regleringsdamm och ett kraftverk med ett tillopp och ett utlopp. I dag är det inte möjligt för fisk och annan vattenanknuten fauna att passera anläggningen vid uppströmsvandring. Gideälven hyser goda lek- och uppväxtområden för strömvattenfisk såväl uppströms som nedströms Gammelby kraftverk.

Gammelby kraftverk saknar villkor om faunapassage och driften av sådan. Skäl saknas för att bibehålla undantag från ska-kravet om faunapassage i enlighet med 11 kap. 8 § MB.

För att bl.a. strömvattenfisk som lokal öring och harr ska kunna återbesätta naturfåran samt kunna passera kraftverket för födosök, reproduktion och uppväxt måste tillståndet kompletteras med villkor om faunapassage och drift av en sådan.

Omprövning jämlikt 24 kap. 5 § MB

Ansökan om omprövning jämlikt 24 kap. 5 § MB handlar om att föreskriva villkor för kraftverket som tillägg till de villkor som nu gäller för verksamheten. Målet omfattar inte ansökan om tillstånd till vattenverksamhet och tillståndsprövning

enligt 11 kap MB. Nya villkor som ges efter ansökan om omprövning enligt 24 kap. 5 § MB blir en del av tillståndet. Någon särskild ansökan och tillståndsprövning erfordras inte för att villkoren ska bli gällande mot tillståndshavaren. Miljööverdomstolens avgörande den 29 augusti 2005 i mål M 1867-05 åberopas.

Förutsättningar för omprövning

Gammelby kraftverk medför skadeverkningar på vattenförekomstens ekologiska status, fiskbestånd och fiske. Åberopade utredningar och underlag visar att förutsättningar och skäl föreligger för omprövning och att komplettera tillståndet med villkor om anläggande, drift och underhåll av faunapassage då det är till stor nytta för fiskvården. Villkor om en faunapassage och drift av en sådan möjliggör att vattenförekomsten Gideälven (SE70662-163529 [korrekt beteckning i VISS: SE706622-163529; mark- och miljödomstolens anmärkning]) når god ekologisk status genom att bl.a. beståndet av strömlevande fiskarter stärks samt att fisk som har behov av att vandra kan göra det. Vad gäller öring är den beroende av fria vandringsvägar för en komplett livscykel. Av Länsstyrelsen Västernorrlands, Miljöutredningar och fiske, genomförda elfiske i torrfåran framgår att denna hyser strömlevande fiskarter som öring. Riksdagens miljö kvalitetsmål "Levande sjöar och vattendrag" är vägledande och ger stöd för att föreskriva villkor enligt MB som medför att verksamheten uppfyller balkens krav på hållbar utveckling. Den åtgärd för fisket som behöver vidtas är att ordna en faunapassage förbi dammen. I dagsläget hindrar Gammelby kraftverk utbyte av genetiskt material mellan de lokala fiskpopulationerna i Gideälven på ömse sidor om kraftverksdammen. En faunapassage stärker befintliga bestånd av öring, harr, lake och stensimpa och förbättrar förutsättningarna för biologisk mångfald och för långsiktigt hållbara fiskebestånd. Av Havs- och vattenmyndighetens rapporter framgår att de sötvattenfiskar som förekommer i Gideälven och Gammelby är vandringsbenägna fiskarter och att öring och harr har stort vandringsbehov. Angående fiskvägar rekommenderar Havs- och vattenmyndigheten att sådana i första hand utformas som naturliga fiskvägar som tex. omlöp.

Några kända risker för miljön med villkor om faunapassage och driften av en sådan

föreligger inte. Med beaktande av höjdskillnaden vid verksdammen för Gammelby kraftverk är kostnaden för att bygga en faunapassage skälig.

Vad gäller kollegiets omprövningsansökan och ersättning till verksamhetsutövaren är kollegiets inställning att någon intrångsersättning inte erbjuds grundat dels på att villkoret om minimitappning genom fiskväg och damm inte ger upphov till rätt till ersättning enligt balken, dels till att MB:s regler om en ersättningsrätt för villkor som krävs för att uppfylla balkens allmänna hänsynsregler strider mot EU-rätten med PPP-principen. Vidare åberopas principen att ersättning förutsätter att markanvändningen är laglig. Tillståndet som omprövas bygger på förutsättningen att ytterligare villkor kan ställas vid ett framtida omprövningsförfarande. Nuvarande verksamhet är inte förenlig med MB:s krav på hänsyn. De villkor som föreslås komplettera tillståndet bygger på balkens krav. En förutsättning i tillståndet är att tillståndsmyndighetens föreskrivande av kompletterande villkor sker på den grunden. Av principen att ersättning förutsätter att markanvändningen är lagenlig följer att ersättning inte ska utgå vid omprövning av tillståndet.

Miljöutredning

Behov och effekter

All fisk vandrar, längre eller kortare sträckor, för exempelvis födosök, lek och årstidsvandringar. Vandringshinder i de naturliga älvfårorna, som exempelvis kraftverksdammar, hindrar dessa naturliga beteenden vilket på både lång och kort sikt påverkar dessa arter negativt genom bland annat försämrat genetiskt utbyte och habitatförlust.

Gammelby kraftverk är beläget i Gideälven. Kraftverket berör tre vattenförekomster:

- Naturfåran från intagsdammen till sammanflödet med kraftverkets utloppskanal (SE706622-163529).
- Älvsträckan uppströms kraftverket (SE707504-163336).
- Älvsträckan nedströms kraftverket (SE705986-163711).

Dessa vattenförekomster är samtliga av Vattenmyndigheten för Bottenhavets

vattendistrikt klassificerade till "måttlig ekologisk status" bland annat beroende på dammar och vägtrummor som skapar kontinuitetsproblem samt påverkan från flödesregleringar. För att dessa vattenförekomster ska kunna uppnå "god ekologisk status" till år 2021 måste bland annat konnektiviteten för dem förbättras.

Genom att anlägga en faunapassage i anslutning till Gammelby kraftverk skulle en älvsträcka, samt aktuella biflöden, om nära 70 km bindas ihop, se följande figur. Detta skulle gynna förekommande fiskarters naturliga beteenden vad gäller vandring vilket har många positiva effekter. Bland annat bevarar det den genetiska variationen i befintliga bestånd av exempelvis öring och harr, och den biologiska mångfalden stärks. Genom anläggandet av en faunapassage ökar konnektiviteten för berörda vattenförekomster vilket avsevärt skulle förbättra förutsättningarna för dem att uppnå "god ekologisk status" till år 2021.

Översiktskarta illustrerande berörda vattendrag från Stennäs kraftverk uppströms ner till Björna kraftverk nedströms.

Genom att anlägga en faunapassage och samtidigt garantera ett konstant lägsta flöde via en fastställd minimitappning genom passagen ut i naturfåran skulle de arter som finns i området i dag gynnas genom att fler habitat öppnas. Dessutom skapas förutsättningar för en naturlig strömvattenfauna med exempelvis harr, öring och flodpärlmussla att återetablera sig i omlöpet och naturfåran.

Under tiden som passagen anläggs kan en viss störning uppstå för omgivningen men även för den vattenlevande faunan genom ökade bullernivåer samt byggtrafik. För att minimera eventuella störningar är det viktigt att så långt som möjligt utföra arbeten i torrhet. Anlitad entreprenör bör ändå ha en beredskap för lämpliga skyddsåtgärder för grumlande arbeten, exempelvis installation av siltskärmar, om ett behov uppstår. Sammantaget bedöms de positiva effekterna av att anlägga en faunapassage överväga.

Arter

Länsstyrelsen i Västernorrlands län genomförde den 17 september 2014 en inventering av förekommande fiskarter i Gideälven (Gammelby naturfåra) genom elfiske. En sammanställning av resultatet från elfisket presenteras i tabell 1.

Art	Antal
Stensimpa	62
Abborre	5
Lake	2
Öring	1

Tabell 1. Funna arter samt antal vid elfiske i Gideälven, Gammelby älvfåra. 2014-09-17

Utöver arterna som redovisas i tabell 1 visar utdrag från elfiskeregistret att bestånd av ytterligare arter finns inom Gideälvens avrinningsområde, se tabell 2.

Art	Art
Abborre	Lake
Bergsimpa	(Lax)
Braxen	Löja
Bäckröding	Mört
Bäcknejonöga	Sik
(Flodnejonöga)	Stensimpa
Gers	Stäm
Gädda	Öring
Harr	

Tabell 2. Utdrag från elfiskeregistret 2015-02-04 över funna arter inom Gideälvens avrinningsområde.

Antalet registrerade arter i naturfåran skiljer sig avsevärt jämfört med resultatet för Gideälvens avrinningsområde (jämför tabell 1 med tabell 2). Detta är dock inget överraskande resultat då naturfåran torrläggs under delar av året då ingen minimi-tappning är fastställd för Gammelby kraftverk (utredningen gjordes innan minimi-tappning fastställdes; mark- och miljödomstolens anmärkning). Artdiversiteten är därmed reducerad i naturfåran och under andra delar av året hade elfisket inte kunnat genomföras alls på grund av vattenbristen. Enligt Fiskeristyrelsens rapport *Bevarande av de svenska fiskbeståndens genetiska resurser* (1984-09-12), är harrbeståndet uppströms Björna utpekat som "storvuxen strömharr av landsbetydelse".

Enstaka exemplar av flodpärlmussla har hittats i Gideälvens huvudfåra. Detta tyder på att det finns förutsättningar för flodpärlmusslan att även etablera sig i dessa delar av älven. Flodpärlmusslan är sedan år 1994 fredad enligt fiskerilagstiftningen, fridlyst enligt artskyddsförordningen samt starkt hotad enligt Rödlistan framtagen av Artdatabanken. Den är beroende av ett starkt och självreproducerande öringbestånd för sin egen fortplantning. Detta genom att de befruktade äggen utvecklas till små larver som därefter någon gång under juli–september fäster på ett värdjurs gälar (öring eller lax). Där sitter larverna kvar till nästa vår varefter de släpper taget. I detta skede måste larverna landa på en botten av ren sand eller grus för att kunna överleva. Anläggandet av en faunapassage och därmed även gynnandet av Gideälvens öringbestånd, skulle på så sätt indirekt ha en positiv påverkan på flodpärlmusslans förutsättningar för återetablering i området, både i direkt anslutning till naturfåran och längre uppströms i Gideälven och dess biflöden, exempelvis Flärkån som är Gideälvens största biflöde.

Enligt länsstyrelsen hyser Gideälven även bestånd av uttern. Uttern är fridlyst enligt artskyddsförordningen och sårbar enligt Rödlistan. Arten är semiakvatisk vilket innebär att den söker sin föda i vattnet men har sina gryt på land. De patrullerar dessutom sina revir och har därför ett behov av att kunna vandra längs vattendragen inom sitt habitat och reproduktionsområde.

Samtliga arter beskrivna i tabell 1 och 2 (utom lax och flodnejonöga som enligt länsstyrelsen inte förekommer uppströms Björna kraftverk) kommer att gynnas genom anläggandet av en faunapassage. Samtliga arter utom flodpärlmusslan får möjlighet att vandra genom passagen i större eller mindre omfattning över året. Beroende på val av substrat i faunapassagen, och om den får en så naturlig utformning som möjligt, finns dock förutsättningar för att flodpärlmusslan kan etablera sig även i den nya passagen. Uttern kan röra sig i området även i dag men kommer att gynnas indirekt genom att slippa passera över vägen och genom att fiskbeståndet sannolikt kommer att växa genom att en faunapassage anläggs.

Teknisk beskrivning

Faunapassagen vid Gammelby kraftverk föreslås – som Kammarkollegiet slutligt bestämt sin talan – bli anlagd som ett inlöp, det vill säga en fåra som passerar genom utskovsdammen och som kan avleda den föreskrivna minimitappningen. Kammarkollegiets förslag utgår från länsstyrelsens synpunkter om inlöp.

En förutsättning är att utnyttja bästa möjliga teknik med hänsyn till de rådande lokala förutsättningarna. Ett annat viktigt mål är att konstruktionen ska gynna alla fiskarters migration upp- och nedströms kraftverket för att bidra till möjligheten att uppnå Sveriges miljömål och en god ekologisk status enligt EU:s ramdirektiv för vatten. Utgångspunkter är att fisk i så hög grad som möjligt ska migrera fritt och säkert förbi Gammelby kraftverk. Vidare är en förutsättning att fiskvägen ska mynna i naturfåran. Parametrar som bedömts är bland annat om alla fiskarter har möjlighet att migrera inom konstruktionen, att faunapassagens ingångar enkelt kan lokaliseras av vandrande fisk och att de hindras från att simma in i och skadas eller dödas i kraftverkets turbiner.

Inlöpet är projekterat till en längd på 75 meter med 5 % lutning.

Förutom inlöpet bör även en slitsränna anläggas mellan kraftverkets utloppskanal och den naturliga fåran samt ett fingaller uppströms kraftverket för att hindra

nerströmsvandrande fisk att passera genom kraftverket. Slitsrännan kan beräknas kosta 3,9 miljoner kr.

Det är inte helt klarlagt ännu vilka fastigheter som berörs av de föreslagna passagerna. Gidekraft AB behöver ha rådighet för de åtgärder som krävs. En utredning av lantmäteriet behövs.

Kostnadsbedömning

Anläggningskostnaden för inlöpet beräknas till mellan 8 miljoner kr och 15 miljoner kr, projekteringskostnad inräknad. Kostnaden för rör vid flyktvägen tillkommer och kan beräknas till ca 100 000 kr.

Minimitappning

Ett garanterat minsta vattenflöde i naturfåran är en förutsättning för att de aktuella arterna ska kunna fortleva eller återetablera sig. Minimitappningen bör kunna fördelas mellan faunapassagen och dammutskovet och kunna varieras över året. Detta dels för att kompensera för höga vattenflöden på våren, dels för att det totala flödet i naturfåran ska ha en lockeffekt på de vandrande fiskarterna så de hittar in till faunapassagen i stället för att vandra mot kraftverket.

Tidigare beslut om fiskeavgift

Kollegiets ansökan påverkar inte tidigare fiskeavgifter eller villkor. Domstolen har beslutat att allmän fiskeavgift ska utgå jämlikt 10 kap. 6 § VL enligt klass 1. Ett bifall till kollegiets omprövningsansökan innebär inte att skadan på fisket helt kan motverkas. Kollegiet noterar också att avgiftsklassen är satt till den lägsta klassen.

Övrigt

Avslutningsvis vill kollegiet tillägga att Själevads och Arnäs domsagas häradsrätt i utslag den 21 december 1918 medgav rätt att uppföra dammanläggning i Gideälven och att vid denna damm för kraftändamål dämna upp vattnet. Umeå tingsrätt har sedermera genom domar lämnat tillstånd till ombyggnad av regleringsdammen vid kraftverket den 17 juli 1976, den 18 maj 1977 och den 26 juni 1979. Sådan ombyggnad har utförts i enlighet med 1979 års dom i VA 30/78. Detta framgår av deldomen den 28 december 1990.

Mark- och miljödomstolens huvudförhandling

Inför och vid huvudförhandlingen har Kammarkollegiet presenterat nya utredningar, med bland annat jämförelseobjekt i Fyrisån, Uppsala, benämnda Kvarnfallet, Islandsfallet och Ulva kvarn. Detta har utmynnat i de yrkanden som redovisats tidigare i denna dom, under rubriken Yrkanden. Kollegiets inriktning med omprövningen är således numera att faunapassagen ska utformas som ett så kallat inlöp, till skillnad från omlöp. Faunapassagen ska alltså byggas som en del av dammanläggningen, genom eller intill en av dammluckorna. Kollegiet åberopade vidare till stöd för sin ansökan om omprövning 24 kap. 5 § första stycket såväl 2 som 11 MB.

YTTRANDEN**Gidekraft AB**

I den dom av vattendomstolen 1993 vari tillstånd lämnades att ta kraftverket i drift bestämdes att omprövning skulle få göras tidigast 30 år efter det att domen vunnit laga kraft. Omprövning kan således göras först år 2023. Kammarkollegiet är därför för tidigt ute med sin ansökan om omprövning. 24 kap. 5 § första stycket 11 MB är inte tillämplig eftersom bestämmelsen förutsätter att det har meddelats föreskrifter till skydd för fisket, och det finns inte några sådana föreskrifter för Gammelby kraftverk. Vad beträffar punkten 2 i samma paragraf gäller att miljökonsekvensnormen ska vara uppfylld år 2021. Det är därför alltför tidigt att i dag slå fast att normen inte kommer att uppfyllas då. Inte heller denna bestämmelse är tillämplig. Slutligen är det bolagets uppfattning att ett bifall till Kammarkollegiets yrkanden skulle medföra att verksamheten vid kraftverket inte längre kan bedrivas. Föreskrifterna om minimitappning innebär ett produktionsbortfall på 17 %, vilket i sig innebär ett mycket kraftigt avbräck. Vidare uppgår kostnaderna för att anordna omlöp och fingaller till närmare 30 miljoner kr och för inlöp och slitsränna till ca 50 miljoner kr.

Det är miljömässigt och företagsekonomiskt motiverat att åtgärder som erfordras för att uppfylla kvalitetskraven för Gideälven bedöms mot bakgrund av ett helhetstänkande som innefattar samtliga kraftverk i älven. I akt och mening att kunna bedöma

behovet och omfattningen av åtgärder för att uppnå erforderliga kvalitetskrav, med samtidigt beaktande av elgenereringens betydelse, har Gidekraft AB med start våren 2015 låtit utföra kunskapsinhämtning om Gideälven.

Bolaget har också studerat förutsättningarna för att anordna vandringsmöjlighet för fisk förbi Gammelby kraftverk, ävensom skydd för nedströmsvandrande fisk. Två alternativ för fiskvandring har studerats. Utformningen har utgått från att det är fråga om individer i lokala fiskbestånd som kan vara aktuella att passera Gammelby kraftverk. Det är varken nu eller i en framtid, eller historiskt, fråga om från havet vandrande fisk.

De alternativ som tagits fram är anpassade till de förhållanden som gäller för Gammelby kraftverk och de nordliga omständigheterna. Det innebär att utformningen av fiskvägar och fiskavledare i första hand utgår från att de ska vara i bruk endast under den del av året då isproblem inte föreligger.

Förutsättningarna i målet har kommit att förändras över tid. Ursprungligt omprövningsyrkande avsåg fiskväg i form av omlöp. Därefter har det tillkommit anspråk på anläggande av fiskgaller (fingaller), avledningsanordning för fisk, genombrott av kanalvallen för anlockning av uppströms vandrande fisk, såsom det får uppfattas, och anordnande av s.k. inlöp som fiskväg.

Förutsättningarna för alla nya förslag är inte klarlagda. Än mindre kostnaderna för att anlägga dem. För inlöp erfordras botten- och grundundersökningar för att klarlägga om det går med rimliga medel att slå spont eller om det förutsätts fastsättning av spont i berg alternativt anordnande av en betongmur i åfåran.

Kostnader för fiskgaller har inte alls undersökts närmare, annat än vad som gäller en mer traditionell smoltavledare som täcker vattenmassan närmast vattenytan vid intaget. Såväl alfa- som betagaller av skarpt lutande fingallertyp förutsätter torrläggning av byggarbetsplatsen för utförande av slät och stabil botten och

sidomurar av betong för anslutning av galler. I sammanhanget må hänvisas till noggranna kostnadsbedömningar som gjorts i andra mål, med jämförbara förhållanden. Till exempel i målet om Anundsjö kraftverk beräknades anläggande av kraftigt lutande fingaller dra en kostnad av cirka 13 miljoner kronor, i prisnivå omkring år 2005. För Sunnerstaholms kraftverk i Voxnan har kostnad för inlöp översiktligt beräknats till cirka 19 miljoner kronor, prisnivå för tre à fyra år sedan.

Ett helt annat, men mycket avgörande nytt förhållande är Regeringens förslag till ändringar av MB. Lagändringarna syftar bland annat till att genomföra den energiöverenskommelse som en bred majoritet av riksdagens partier ställt sig bakom. Kort innebär lagförslaget att verksamhetsutövarna ska stå för kostnaderna för omprövningar som ska ske med målet att vattenkraftverk ska ha moderna miljövillkor. Kostnaderna för processen samt för utförande av åtgärder ska, så när som på en självrisk, fördelas med hjälp av en branschgemensam fond.

Prövningen av elgenererande vattenanläggningar ska ske enligt en nationell plan, innebärande att verksamheter i samma vattendrag ska hanteras tidmässigt samordnat. Det betyder att vattenverksamheter som ingår i planen kan fortsätta driva sin verksamhet i avvaktan på prövningsplanen, oaktat förelägganden om tillståndsprövning av verksamheten.

Till detta ska läggas Regeringens nya anvisningar för Vattenmyndigheternas fastställande av kvalitetskrav för vatten. Det kan förutsättas att kvalitetskraven och åtgärdsplanerna får tydligare motiveringar, där bredare hänsyn tas till samhällets skilda intressen.

Med detta sagt vill Gidekraft AB framhålla att Gammelby kraftverk hamnat i ett läge där omprövningsmålet går vid sidan av Regeringens tydligt uttalade mål. Omprövningsmålet har som nämnts kommit att utökas med följd att, om det skulle bifallas, kostnaderna blir orimligt stora och verksamheten uppenbart olönsam. Till detta ska läggas att den aviserade branschgemensamma fonden inte kommer att

kunna utnyttjas, eftersom målet anhänggjorts före år 2016. Till detta ska vidare läggas att omprövningen igångsatts före den tid som i tillståndsdomen angivits för omprövningar.

Statkraft, som ägare av Gidekraft AB, vill medverka till uppnående av kvalitetskrav, grundade på Ramdirektivet för vatten. Med de nya lagförslag som Regeringen presenterat kommer att skapas ett förfarande för omprövningar för moderna miljövillkor, som har bred politisk förankring och stöd i kraftbranschen. Att i detta läge genomföra en omprövning som inte följer det nya, bättre underbyggda förfarandet, måste anses obilligt för Gidekraft AB. Bolaget ser istället fram mot att anpassa Gammelby kraftverk till de moderna miljövillkor som kommande nationell prövningsplan och vattenförvaltningsarbetet kommer att leda till.

Havs- och vattenmyndigheten

En väl fungerande fiskväg är av mycket stor betydelse för att stärka naturvärdena i området av riksintresse för naturvården. Det är lämpligt att testa fiskvägen och flödena under en provotid och att följa upp fiskvandringen.

Havs- och vattenmyndigheten ser inga skäl att avstanna den pågående omprövningen. Gammelby kraftverk har en effekt på ett par megawatt och är inte med på listan över nationellt viktiga reglerkraftverk (ER 2016:11 [Energimyndighetens, Affärsverket svenska kraftnäts och Havs- och vattenmyndighetens rapport *Vattenkraftens reglerbidrag och värde för elsystemet*; domstolens anm.]). Samtidigt omges den av riksintressen för naturvården, och det finns ett behov av fri fiskvandring upp- och nedströms förbi dammen. Detta kan gynna fiskbestånden och på sikt också flodpärlmusslan i vattensystemet, eftersom öring är värd fisk för musslornas larver och sprider dessa i systemet.

När det gäller passagelösningar så rekommenderar myndigheten en naturlig lösning med mynningar både vid kraftverksutloppet och översta delen av naturfåran. Mängden vatten i passageras respektive utlopp bör utgöra 5–23 % av det sammanlagda normalflödet på platsen för utloppen, för att underlätta anlockning av

fisken. Den övre häraden av intervallet är särskilt relevant om utloppet till vilket fisken ska anlockas ligger relativt långt ifrån platsen där de flesta fiskar ställer sig. Så tycks dock inte vara fallet i aktuellt mål, eftersom föreslagna utlopp mynnar nära intagsluckorna till naturfåran respektive turbinutloppen.

Nedströmspassagen bör utgöras av fingaller, som i princip når ända ner till botten, med tillhörande flyktöppningar. Om större fisk, såsom stor nedströmsvandrande öring, på ett säkert sätt ska kunna ledas förbi vandringshindret nedströms, kan det komma att krävas minst 600 l/s genom flyktöppningarna. Vattnet i flyktöppningarna kan ofta lämpligen komma naturfåror och fiskvägar för uppströmsvandring till del.

Myndigheten har inget att erinra mot att fiskväg och fingaller avställs under den allra kallaste delen av året, när vattentemperaturen går under tre grader Celsius och risk för iskravning föreligger.

Länsstyrelsen

Det finns inte skäl att avvakta fastställande av åtgärdsprogram och ny lagstiftning. Vattenmyndigheten arbetar med åtgärdsplaner för de avrinningsområden som innehåller KMV (kraftigt modifierade vatten). Åtgärdsplanerna kommer endast att innehålla förslag på åtgärder för kraftverk som ligger i KMV-vatten. Gammelby kraftverk ligger inte i ett vatten som är förklarat som KMV, utan miljö kvalitetsnormen för vattenförekomsterna i anslutning till kraftverket är att god ekologisk status ska vara uppnådd senast 2021. För att uppnå gällande miljö kvalitetsnorm är det nödvändigt att en faunapassage anläggs vid kraftverket.

Förutsättningarna för att få en fungerande faunapassage förbi dammen vid kraftverket får anses vara goda. En relativt låg uppdämd vattenyta uppströms dammen ger flera möjligheter till att skapa en fungerande faunapassage. Tillståndet för Gammelby kraftverk innehåller redan ett villkor om minimitappning, varför detta vatten kan användas i faunapassagerna. En faunapassage vid kraftverket kommer därför inte att påverka elproduktionen. En ökad konnektivitet vid kraftverket skulle dessutom vara av stor betydelse för akvatisk fauna i området.

Faunapassagen genom utskovsdammen bör utformas som ett inlöp, med så stor andel naturligt stenmaterial som möjligt och med möjlighet att släppa fram den mängd vatten som är fastställd som minimitappning vid anläggningen. Den relativt låga fallhöjden vid Gammelby damm ger möjligheter att anlägga ett inlöp som kan hantera flöden både vintertid, 3 m³/s, och sommartid, 6 m³/s. Det ger också förutsättningar för att återskapa en naturlig strömvattenbiotop, för att vattenlevande djur ska få bättre möjligheter att återetablera sig i inlöpet och i naturfåran.

Man bör eftersträva en lutning i inlöpet på max 5 %, men det finns möjlighet att göra avsteg från detta. Slutlig utformning av inlöpet kan justeras under prøvotiden.

Nedströmsvandrande fisk riskerar att passera genom Gammelby kraftverk med ökad skaderisk som följd. Intagskanalen till Gammelby kraftverk bör därför förses med fingaller för att delvis förhindra att fisk skadas vid en turbinpassage. Avståndet mellan gallerjärnen bör inte överstiga 18 mm.

Länsstyrelsen förordar att fingaller monteras vid kanalens mynning. Om detta är praktiskt svårt att genomföra bör man istället placera fingrindar i direkt anslutning till intaget kombinerat med flyktöppningar som leder fisken ner i naturfåran. Vattenflödet för denna avledningsanordning ingår som en mindre andel av fastställd minimitappning.

För att underlätta uppströmsvandring för fisk som lockas till kraftverkets utloppskanal bör möjligheten undersökas om det går att avleda en mindre mängd vatten (0,5–1 m³/s) från naturfåran så nära nedströms kraftverkets utlopp som möjligt. Alternativt finns möjligheten att anlägga ett galler vid utloppskanalens slut för att leda fisk rätt till naturfåran.

Föreslagna åtgärder vid Gammelby kraftverksdamman resulterar i att ca 7 mil av Gideälven, från Björna kraftverk till Stennäs kraftverk, återfår naturliga vandringsmöjligheter. Även vandringsmöjligheterna till ett antal biflöden kommer

att sammanlänkas, som följd av åtgärden.

Framtagandet av teknisk utformning och kostnadsberäkning för upp- och nedströmpassager bör enligt länsstyrelsen verksamhetsutövaren ansvara för i samråd med Kammarkollegiet och länsstyrelsen. En provotid på 10 år bör bestämmas för att fastställa faunapassagernas funktion, t.ex. med hjälp av elektronisk fiskräknare.

Sammantaget ser länsstyrelsen Kammarkollegiets ansökan om omprövning för en faunapassage vid Gammelby kraftverk som ett mycket viktigt steg för att uppnå EU:s ramdirektiv för vatten och för att bidra till ett levande strömvatten på en lång sträcka i Gideälven.

Samhällsbyggnadsnämnden

Vattendirektivet – god ekologisk status

Enligt vattendirektivet ska alla vattenförekomster uppnå god ekologisk status senast 2021. För att uppnå en fungerande strömvatteneкологи och god ekologisk status vid Gammelby kraftverk krävs minimitappning i den s.k. torrfåran så att en fiskfauna och en bottenfauna kan etableras på sträckan. En faunapassage i form av ett omlöp är nödvändig för att öka konnektiviteten mellan uppströms och nedströms vattenmiljöer. Genom en faunapassage öppnas Gideälven för fri vandring mellan Björna kraftverk och Stennäs kraftverk, en sträcka på omkring 70 km. Därtill tillkommer tillgängligheten till biflöden som t.ex. Flärkån. En ökad konnektivitet är nödvändig för ett ökat genetiskt utbyte mellan populationer på ömse sidor om Gammelby kraftverk. Ett ökat genetiskt utbyte innebär högre biologisk mångfald.

Gideälvens naturvärden

Gideälven mellan Björna dämningssområde och Stennäs kraftverk är klassad som riksintresse för naturvård, vilket framhålls i kommunens översiktsplan. Samma sträcka har även klassats som riksintresse för vattenkraft, men kommunen anser att riksintresset för vattenkraft är underordnat riksintresset för natur, vilket enligt kommunen ska hävdas. Länsstyrelsen har tillstyrkt kommunens uppfattning. Kommunen lämnar i översiktsplanen också en avsiktsförklaring att verka för

bildandet av ett naturreservat i övre Gideälven. De höga naturvärdena har tidigare dokumenterats i två utredningar. Bland naturvärdena kan nämnas att den lokala harrstammen är klassad som riksintresse. Kommunen anser att naturintressena sammantaget är högre än intresset att utvinna ytterligare energi i Gideälven. De höga naturvärdena i de nedströms liggande Hemlingsforsarna bidrog också till att en ansökan om utbyggnad av forsarna återkallades av sökanden. Att kommunen framhåller Gideälvens naturvärden i översiktsplanen visar på värdet av den aktuella sträckan mellan Björna dämningssområde och Stennäs kraftverk, där Gammelby kraftverk med sin torrfåra är det enda onaturliga hindret. En faunapassage förbi Gammelby kraftverk skulle ytterligare öka Gideälvens naturvärden.

Biologisk återställning i Gideälven

Örnsköldsviks kommun har i samarbete med Gideälvens FVO startat ett projekt med återställning av de flottledsrensade Hemlings- och Långstrandsforsarna nedströms Gammelby kraftverk. Den biologiska återställning av forsarna är nu nära ett avslut (de sista biotopåtgärderna genomförs i oktober 2017). Dessa biotopåtgärder nedströms Gammelby kraftverk medför förutsättningar för ett rikare fiskbestånd och ökad biologisk mångfald. Kommunen avser också att återställa forsar i övre Gideälven och Flärkån uppströms Gammelby kraftverk. Denna satsning visar på kommunens vilja att återskapa naturliga förhållanden i Gideälven. Kommunen framhåller värdet i att det även skapas mer naturliga förhållanden genom en minimitappning och en faunapassage vid Gammelby kraftverk.

Kontroll med automatisk fiskräknare

En installation av en automatisk fiskräknare i faunapassagen är nödvändig för att utvärdera effekten av faunapassagen. Fiskräknaren ska vara av den typ som dokumenterar passager på film. Genom den automatiska fiskräknaren finns möjligheter att bestämma antal, art, eventuellt kön och storlek på passerande fiskar.

Övrigt

En förutsättning för en faunapassage vid Gammelby kraftverk är att alla arter ska kunna passera. Detta medför en lutning på max 2–5 %. Både verksamhetsutövaren och Kammarkollegiet redovisar förslag på omlöp som uppfyller kraven på lutning. Tillsammans med ett djupgående fingaller som avleder nedströmsvandrande fisk till

omlöpets kan dessa förslag ligga till grund för en vidare utredning som även innefattar de geotekniska förutsättningarna. Samhällsbyggnadsnämnden förordar i detta läge inget av förslagen eftersom de inte är slutgiltiga.

Samhällsbyggnadsnämnden stödjer Kammarkollegiets yrkande att fiskpassagen ska förses med en automatisk fiskräknare, liksom yrkandena på en provotid av 10 år och vattenhushållning i fiskvägen och naturfåran.

Verksamhetsutövaren påstår att det inte kommer att bli fråga om havsvandrande fisk till Gammelby kraftverk. Samhällsbyggnadsnämnden efterlyser den dokumentation som kan stödja detta påstående.

Verksamhetsutövaren anser att åtgärderna vid Gammelby kraftverk bör avvakta till kommande åtgärdsprogram och lagstiftning. Samhällsbyggnadsnämnden delar inte den uppfattningen. En faunapassage förbi Gammelby kraftverk bör färdigställas snarast möjligt för att minska den skada som kraftverket och dammen orsakar på djurlivet och den biologiska mångfalden.

KAMMARKOLLEGIETS GENMÅLE

Gidekraft AB åberopar att gällande tillstånd för drift av Gammelby kraftverk följer av en dom den 20 april 1993 och menar att kollegiets ansökan om omprövning är väckt för tidigt.

Tillämplig lag för prövningen var VL. 3 kap. 11 § VL föreskriver skyldighet att vidta och underhålla anordningar för fiskens framkomst. Kollegiet vill fästa uppmärksamhet på att 11 kap. 8 § MB motsvarar 3 kap. 11 § VL. För allmänt fiskeintresse har endast föreskrivits allmän fiskeavgift jämlikt 10 kap. 6 § VL. Undantag från kravet i 3 kap.11 § VL, befrielse från villkor om anordningar för fiskens framkomst, är enligt kollegiet mindre ändamålsenligt. Kammarkollegiet åberopar för omprövning 24 kap. 5 § p. 11.

Gidekraft AB redovisar två möjliga fiskvandringsslösningar för upp- och nedströms-

vandring förbi Gammelby kraftverk. Vidare framförs att i frågan om vad som är lämpliga åtgärder bör det inväntas kommande lagstiftning från regeringen och ett kommande åtgärdsprogram från Vattenmyndigheten.

Kammarkollegiet delar inte bolagets inställning att avvakta kommande lagstiftning och åtgärdsprogram. En passage för upp- och nedströmsvandring är en nödvändig åtgärd för att undvika skada till följd av kraftverket och dammbyggnaden samt öka konnektiviteten mellan vattenmiljöer uppströms och nedströms och bidra till att uppnå miljö kvalitetsnormen god ekologisk status.

Kammarkollegiets inställning till bolagets förslag är att naturlika passager är rimliga och utförbara lösningar för säker och effektiv upp- och nedströmsvandring för fisken förbi Gammelby kraftverk. Av bolaget föreslagen lösning med en flytläns vid ingången till intagskanalen kan dock inte godtas. Kollegiet hemställer att Gidekraft AB utreder vidare vilken lösning som ur verksamhetsutövarens perspektiv är att föredra och som man kan besluta att vidta.

Kollegiet noterar att domstolen kommer att hålla huvudförhandling i målet i november 2017. Det bestrids att kommande prövning ska beakta och ske mot förslag till ändringar i MB.

Gidekraft AB framhåller att om omprövningsansökan skulle bifallas blir kostnaderna orimligt stora och får till följd att verksamheten blir olönsam.

Kammarkollegiets omprövning syftar till att tillståndet till Gammelby kraftverk kompletteras med villkor om faunapassage och avledningsanordning för fisk som tillförsäkrar funktionen säker upp- och nedströmsvandring förbi kraftverket och damm.

Omprövningsansökan föranleder inga kostnader för vattenhushållningen, driften av faunapassage och avledningsanordning. För driften av anordningarna yrkas att det

får tappas den volym vatten som i dom den 8 juli 2015 föreskrivs ska släppas till naturfåran. Att kostnaderna för att anordna, underhålla och bibehålla åtgärderna faunapassage, avledande fingaller med flyktväg innebär kostnader som medför att verksamheten blir olönsam bestrids av kollegiet.

Gidekraft AB framför att den aviserade branschgemensamma fonden inte kommer att kunna utnyttjas, eftersom målet anhängiggjorts före år 2016. Kollegiets inställning är att bolagets påstående om fondlösning inte är relevant i målet.

Gidekraft AB invänder vidare att omprövningen igångsatts före den tid som i tillståndsdomen angivits för omprövningar. Det bestrids. Kollegiet åberopar 24 kap. 5 § p. 11.

Gidekraft AB framför att ansökan om omprövning är för tidigt väckt och således yrkas att ansökan ska ogillas. Bolaget ser istället fram mot moderna miljövillkor som kommande nationell prövningsplan och vattenförvaltning kommer att leda till.

Kammarkollegiets ansökan är inte för tidigt väckt. Av den skriftliga förberedelsen i målet framgår att Havs- och vattenmyndigheten, länsstyrelsen och kommunen tillstyrker ansökan om omprövning. Havs- och vattenmyndigheten är ansvarig för arbetet med en nationell prövningsplan. I omprövningsmålet har Havs- och vattenmyndigheten framfört inställningen att myndigheten inte ser några skäl att avstanna pågående omprövning.

DOMSKÄL

Enligt 24 kap 5 § första stycket 1 MB får ett tillstånd omprövas när det i normalfallet förflutit tio år från det tillståndsbeslutet fick laga kraft. Dessutom får ett tillstånd enligt punkten 2 omprövas om en verksamhet med någon betydelse medverkar till att en miljökvalitetsnorm inte följs. Omprövning får också enligt punkten 11 ske om det visar sig att anordningar som har vidtagits eller villkor som har meddelats till skydd för fisket är mindre ändamålsenliga. Inte i någotdera av de båda senare fallen krävs således att viss tid ska ha förflutit från det att tillståndet

meddelades för att omprövning ska få äga rum. Enligt 15 kap. 4 § VL kunde på motsvarande sätt omprövning ske om det visade sig att anordningar som vidtagits eller villkor som meddelats till skydd för fisket var mindre ändamålsenliga. Inte heller i det fallet fanns något krav på att någon viss tid skulle ha förflutit. Något fall av omprövning med hänsyn till miljö kvalitetsnormer fanns inte i VL.

I 24 kap. 5 § femte stycket MB sägs att det inte med stöd av paragrafen får meddelas så ingripande villkor eller andra bestämmelser att verksamheten inte längre kan bedrivas eller att den avsevärt försvåras.

Vidare gäller enligt 32 § lagen (1998:811) om införande av miljöbalken att bestämmelsen i 24 kap. 5 § första stycket 1 MB inte innebär någon inskränkning av omprövningstider som har bestämts i domar och beslut som har meddelats enligt äldre bestämmelser.

Kammarkollegiet åberopar till stöd för sin begäran om omprövning 24 kap. 5 § första stycket 2 och 11 MB. Denna talan kan således inte ogillas på den grunden att den är väckt för tidigt. Det hinder för omprövning som skulle bestå i att talan är för tidigt väckt, och som Gidekraft AB åberopar, skulle kunna vara aktuellt att tillämpa för den händelse omprövning yrkades med stöd av 24 kap 5 § första stycket 1 MB, men den bestämmelsen åberopas således inte till stöd för Kammarkollegiets talan.

Av den klassificering av Gideälven som Vattenmyndigheten för Bottenhavets vattendistrikt har gjort framgår för den del av älven där Gammelby kraftverk ligger att ekologisk status är måttlig. Som miljöproblem utpekas flödesförändringar, morfologiska förändringar och kontinuitet. Konnektiviteten bedöms som dålig uppströms och nedströms. Miljö kvalitetsnormen anges som god ekologisk status år 2021.

Enligt lagtexten i 24 kap. 5 § första stycket 2 MB räcker det inte för omprövning att en risk för överträdelse föreligger, utan en miljö kvalitetsnorm ska faktiskt ha överskridits, och detta ska till någon del ha berott på verksamheten som begärs

omprövad (se *Miljöbalken – En kommentar* [Bengtsson m.fl.] vid 24 kap. 5 §).

Eftersom miljö kvalitetsnormen för de aktuella vattenförekomsterna är avsedd att uppnås vid en tidpunkt i framtiden är det inte möjligt för närvarande att med tillräcklig visshet fastslå att miljö kvalitetsnormen inte följs och att verksamheten vid Gammelby kraftverk medverkar till detta i den omfattning som krävs för att villkoren för tillståndet ska kunna omprövas.

Mark- och miljööverdomstolen uttalar i sin dom den 28 december 2011 att domstolen delar Umeå tingsrätts, miljödomstolen, bedömning att minimitappning är en åtgärd till förmån för fisket. Sätillvida har alltså förordnats om villkor för vattenverksamheten vid Gammelby kraftverk till skydd för fisket. Med hänsyn inte minst till vad som numera fastställts som miljö kvalitetsnorm för de aktuella vattenförekomsterna får villkoret om minimitappning anses vara otillräckligt och därmed mindre ändamålsenligt. Omprövning kan således äga rum enligt 24 kap. 5 § första stycket 11 MB.

Gidekraft AB har också till bemötande av ansökan om omprövning pekat på det nya lagförslag rörande modernisering av vattenkraftens miljövillkor som regeringen lagt fram och på hur kostnaderna för detta ska fördelas samt på den nationella plan för prövningen som ska följas.

Kammarkollegiet har mot dessa invändningar genmält att kollegiet vidhåller att ansökan ska prövas inom ramen för gällande rätt, miljöbalkens mål och krav på att klara balkens hänsynsregler, bästa möjliga teknik och vattenförvaltningens krav på konnektivitet. Kollegiet bestrider att prövningen ska beakta och ske mot föreslagna ändringar i miljöbalken.

Mark- och miljödomstolen finner för sin del självklart att pröva den av Kammarkollegiet förda talan om omprövning enligt de regler som gäller vid tiden när prövningen görs.

Kammarkollegiet yrkar numera, som kollegiet slutligt bestämt sin talan, att omprövning av tillståndet till Gammelby kraftverk ska göras med stöd av bestämmelserna i 24 kap. 5 § första stycket 2 och 11 MB och föreslår att villkor ska föreskrivas om att ett så kallat inlöp ska byggas för fiskens vandring, dvs. en passage genom dammanläggningen, och också en överledning i form av en slitsränna från kraftverkets utloppskanal till den naturliga fåran, för fisk som på sin vandring uppströms sökt sig mot utloppet i stället för till älvens naturliga fåra och inlöpet, samt dessutom ett fingaller för att avleda nedströmsvandrande fisk från att passera genom kraftverket. Vidare yrkar Kammarkollegiet att till dessa anordningar ska släppas det vatten som genom mark- och miljödomstolens dom den 8 juli 2015 blivit bestämt som minimitappning och att fiskvandringen ska kontrolleras med en automatisk fiskräknare som filmar den fisk som passerar.

Gidekraft AB å sin sida har presenterat kostnadsberäkningar för lösningar som innebär antingen ett omlöp eller en fiskränna av betong samt fingrindar och en fiskpassage till utloppskanalen. Kostnaden för en fisktrappa av betong, inklusive en smoltavledare, beräknades i september 2016 till 2 780 000 kr – 3 440 000 kr. För ett omlöp med fingrindar beräknades kostnaden i februari 2017 till 4 800 000 kr – 7 200 000 kr, varvid poängterades att kostnaden skulle ses som en indikation, eftersom fältmätningar, jordprovstagningar och geotekniska undersökningar inte gjorts. I november samma år beräknades motsvarande kostnader till omkring 28 miljoner kr, beroende på om fingrindar placeras vid kraftstationen eller vid inloppskanalens början uppströms. Kostnaderna för en lösning med inlöp och omlöp beräknade Gidekraft AB vid samma tid till nära 50 miljoner kr. Bolaget underströk vidare att problem kan komma att uppstå med såväl dammsäkerhet som med arbetsmiljö med denna lösning.

Någon fullständig projektering – med de föregående undersökningar av bl.a. markförhållandena som behövs – av att anlägga fiskvägar enligt Kammarkollegiets förslag, eller med någon annan lösning, har Gidekraft AB inte presenterat i målet. Det är därför inte möjligt att på det föreliggande underlaget bestämma vilket slags

fiskväg som bör väljas.

I målet har såväl kamtrappor och bassänger som omlöp och inlöp presenterats som alternativ för att utforma vandringsvägar för fisk och annan fauna. Ett så naturligt utförande som möjligt måste anses vara bästa möjliga teknik för att åstadkomma fiskvandring. Omlöp och inlöp framstår därvid som de alternativ som i första hand bör komma i åtanke.

Mot lösningen med inlöp vid utskovsdammen har Gidekraft AB pekat på såväl tänkbara problem med dammsäkerheten som arbetsmiljöfrågor. Domstolen ser det därför inte med den nu föreliggande utredningen som möjligt att meddela villkor som innebär att det är denna lösning som ska väljas.

I stället får det ankomma på Gidekraft AB att närmare utreda och undersöka hur man bäst ska lösa kravet på vägar för vandring såväl uppströms som nedströms och var skydd ska placeras för att fisk som är på väg nedströms inte passerar via kraftverkets turbiner. Dessa undersökningar ska göras i samråd med tillsynsmyndigheten, som sedan också ska besluta om ifall den lösning kan godkännas som Gidekraft AB slutligen väljer, innan byggnationerna får starta.

Vad gäller anordning för fisk som vid uppvandring söker sig mot kraftverkets utlopp har såväl Kammarkollegiet som Gidekraft AB visat på en slitsränna från utloppskanalen till den naturliga älvfåran som lösningen. Även den närmare utformningen och anläggandet av en sådan får ingå i den nyssnämnda utredningen av bolaget.

Parterna har i detta mål presenterat beräkningar av vad de olika lösningarna kan komma att kosta. Beräkningarna skiljer sig avsevärt. När de nyssnämnda utredningarna har utförts av verksamhetsutövaren kommer ett säkrare underlag att föreligga för att beräkna kostnaderna. Det kommer då också att säkrare kunna bedömas om bestämmelsen i 24 kap 5 § femte stycket MB får inverkan på valet av

lösning på behovet av fiskvandring förbi Gammelby kraftverk.

Som Kammarkollegiet föreslagit bör frågan om den slutliga utformningen och funktionen av fiskvandningsanordningar skjutas upp för att de justeringar som blir erforderliga ska kunna utföras.

Enligt vad Havs- och vattenmyndigheten anför kan behov tänkas föreligga att stänga anordningarna för fiskvandring vintertid. Huruvida så är fallet och hur i så fall ett villkor härom närmare ska utformas bör också övervägas och utredas vidare. Det får därefter åligga verksamhetsutövaren att lämna förslag på ett sådant villkor.

Det är angeläget att omfattningen av grumlingar i samband med de arbeten som blir aktuella hålls på så låg nivå som möjligt. Skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått i detta syfte får övervägas vid det fortsatta utredningsarbete i samråd med tillsynsmyndigheten som Gidekraft AB ska utföra.

Sedan arbetena är färdigställda och den slutliga utformningen klarlagd och handlingarna rörande detta är ingivna till domstolen bör en besiktning av de utförda åtgärderna komma till stånd.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (DV 425)

Överklagande senast den 8 maj 2018.

Ingemar Celander

Erik Olauson

I domstolens avgörande har deltagit f.d. rådmannen Ingemar Celander, ordförande, och tekniska rådet Erik Olauson samt de särskilda ledamöterna Jeanette Stenman och Christer Nilsson.

SVERIGES DOMSTOLAR

ANVISNING FÖR HUR MAN ÖVERKLAGAR - DOM I MÅL DÄR MARK- OCH MILJÖDOMSTOLEN ÄR FÖRSTA INSTANS

Den som vill överklaga mark- och miljödomstolens dom ska göra detta skriftligen. **Skrivelsen ska skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen.** Överklagandet prövas av Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt.

Överklagandet ska ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom tre veckor** från domens datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i domen.

Har ena parten överklagat domen i rätt tid, får också motparten överklaga domen (s.k. **anslutningsöverklagande**) även om den vanliga tiden för överklagande har gått ut. Överklagandet ska också i detta fall skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen och det måste ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom en vecka** från den i domen angivna sista dagen för överklagande. Om det första överklagandet återkallas eller förfaller kan inte heller anslutningsöverklagandet prövas.

För att ett överklagande ska kunna tas upp krävs att Mark- och miljööverdomstolen lämnar **prövningstillstånd**. Det görs om:

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står mark- och miljödomstolens avgörande fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Mark- och miljööverdomstolen varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om:

1. den dom som överklagas med angivande av mark- och miljödomstolens namn samt datum för domen och målnummer,
2. den ändring av mark- och miljödomstolens dom som klaganden vill få till stånd,
3. grunderna (skälen) för överklagandet och i vilket avseende mark- och miljödomstolens domskäl enligt klagandens mening är oriktiga,
4. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
5. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Har en omständighet eller ett bevis som åberopas i Mark- och miljööverdomstolen inte lagts fram tidigare, ska klaganden förklara anledningen till omständigheten eller beviset inte åberopats i mark- och miljödomstolen. **Skriftliga bevis** som inte lagts fram tidigare ska ges in samtidigt med överklagandet. Vill klaganden att det ska hållas ett förnyat förhör eller en förnyad syn på stället, ska han eller hon ange det och skälen till detta. Klaganden ska också ange om han eller hon vill att motparten ska infinna sig personligen vid huvudförhandling i Mark- och miljööverdomstolen.

Skrivelsen ska vara undertecknad av klaganden eller hans/hennes ombud.

Om ni tidigare informerats om att **förenklad delgivning** kan komma att användas med er i målet/ärendet, kan sådant delgivningssätt också komma att användas med er i högre instanser om någon överklagar avgörandet dit.

Ytterligare upplysningar lämnas av mark- och miljödomstolen. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen.

Hur man överklagar Mark- och miljööverdomstolens avgörande

Den som vill överklaga Mark- och miljööverdomstolens avgörande ska göra det genom att skriva till Högsta domstolen. Överklagandet ska dock skickas eller lämnas till Mark- och miljööverdomstolen.

Senaste tid för att överklaga

Överklagandet ska ha kommit in till Mark- och miljööverdomstolen senast den dag som anges i slutet av Mark- och miljööverdomstolens avgörande.

Beslut om häktning, restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken eller reseförbud får överklagas utan tidsbegränsning.

Om överklagandet har kommit in i rätt tid, skickar Mark- och miljööverdomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Högsta domstolen.

Prövningstillstånd i Högsta domstolen

Det krävs prövningstillstånd för att Högsta domstolen ska pröva ett överklagande. Högsta domstolen får meddela prövningsstillstånd endast om

1. det är av vikt för ledning av rätts-tillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen eller om
2. det finns synnerliga skäl till sådan prövning, så som att det finns grund för resning, att domvilla förekommit eller att målets utgång i Mark- och

miljööverdomstolen uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Överklagandets innehåll

Överklagandet ska innehålla uppgifter om

1. klagandens namn, adress och telefonnummer,
2. det avgörande som överklagas (domstolens namn och avdelning samt dag för avgörandet och målnummer),
3. den ändring i avgörandet som klaganden begär,
4. de skäl som klaganden vill ange för att avgörandet ska ändras,
5. de skäl som klaganden vill ange för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
6. de bevis som klaganden åberopar och vad som ska bevisas med varje bevis.

Förenklad delgivning

Om målet överklagas kan Högsta domstolen använda förenklad delgivning vid utskick av handlingar i målet, under förutsättning att mottagaren där eller i någon tidigare instans har fått information om sådan delgivning.

Mer information

För information om rättegången i Högsta domstolen, se www.hogstodomstolen.se